

Sammlaren

Tidskrift för forskning om
svensk och annan nordisk litteratur
Årgång 146 2025

I distribution:
Eddy.se

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Berkeley: Linda H. Rugg

Berlin: Stefanie von Schnurbein

Göteborg: Åsa Arping

Köpenhamn: Johnny Kondrup

Lund: Torbjörn Forslid

München: Joachim Schiedermaier

Oslo: Elisabeth Oxfeldt

Stockholm: Anna Albrektson, Thomas Götselius

Tartu: Daniel Sävborg

Umeå: Maria Jönsson

Uppsala: Torsten Pettersson

Zürich: Klaus Müller-Wille

Åbo: Claes Ahlund

Redaktörer: Ingeborg Löfgren (uppsatser) och Tim Berndtsson (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word via tidskriftens Publicera-sida: <https://publicera.kb.se/samlaren/about/submissions>. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Artiklarna i nästa årgång av *Samlaren* kommer att publiceras löpande online, allt eftersom de accepteras. De artiklar som publiceras före december 2026 kommer att ingå i *Samlaren* 2026. Sista inlämningsdag för recensioner är 1 september 2026. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <https://publicera.kb.se/samlaren/index>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften. Tidigare årgångar av tidskriften finner man här: <https://svelitt.se/samlaren/browse.html>.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978–91–87666–45–2

ISSN 0348–6133

Printed in Lithuania by
Balto print, Vilnius 2026

ras i bokens inledande kapitel som att 1. leta efter djur i litteratur och 2. att läsa om litteratur från ett nytt, djurcentrerat perspektiv och då också uppmärksamma exempelvis frånvaron av djur (s. 17). Med detta tillvägagångssätt kommer analyserna en god bit på vägen, och som jag har noterat ovan så innebär det exempelvis att uppmärksamheten riktas mot författarskap och texter som inte brukar fokuseras i litteraturvetenskaplig analys; naturligtvis är det vackert så. Men det svåra består ju knappast i att hitta djur i litteratur, eftersom de precis som Howlid Wærp konstaterar (s. 20) genomsyrar både mänskligt språk och mänsklig självförståelse och därmed finns i överflöd. Den riktigt svåra nöten som återstår att, om inte knäcka, så i alla fall adressera är snarare denna: hur litteraturens potential att utmana antropocentriska världsbilder kan uppmärksammas och tillvaratas utan att reduceras av förgivettaganden rörande betydelsen av mer-än-mänskliga djur i litteraturvetenskaplig forskningspraktik.

Jag respekterar att boken förefaller rikta sig åtminstone en bit utanför akademien, men jag tror att analyserna hade kunnat fördjupas om Howlid Wærp hade stadgat upp dem med några av de teoretiska begrepp som har utvecklats för detta ändamål, såsom "literary animal agency" eller "following the animal". Som Susan McHugh konstaterar så bebör mer-än-mänskliga djur litteraturen utan att representeras av den; en intressant paradox som jag gärna hade sett en diskussion om. Inte bara för sakens skull, utan för att det ibland förefaller som om Howlid Wærp inte riktigt vet vad han ska göra med de djur han har letat fram, vilket ger analyserna en delvis deskriptiv karaktär. En tydligare identifiering av antropocentrism som en maktordning som samspelar med kategorier som kön, klass, etnicitet och sexualitet hade förmodligen gett analyserna en större skärpa.

Att emellanåt analysera betydelsen av frånvaro av djur, vilket görs främst i kapitlet om Sigbjørn Skådens roman *Fugl* (2019), är ett intressant grepp som genererar vissa insikter men som också innebär att djuren avlägsnas från djurstudierna, vilket det hade varit värdefullt att få ta del av metodologiska och etiska reflektioner kring. Också i andra delar av *Dyr och mennesker i norsk litteratur* förloras ibland djuren ur sikte till förmån för dels "människan", dels en bredare blick på "naturen". Att begreppet människa fokuseras i relation till djur är en del av projektets syfte och metod, men nog hade jag uppskattat att få mig till livs lite mer information om alla de djur som figurerar i överflöd i denna bok.

Var bor de, vad lever de av, vilken historia har de? Trots att Howlid Wærp uppger sig vara intresserad av djurens perspektiv och *umwelt* så finns här ett underskott av information till förmån för deras betydelse och funktion i relation till människan. Vad gäller det bredare perspektiv på naturen som analyserna ibland erbjuder så är dessa delar i och för sig ofta intressanta, men innebär att djuren emellanåt får stå tillbaka orimligt mycket – som i kapitel åtta, där vi får vänta hela elva sidor innan djuren ens nämns, eller kapitel tre, som tillför mycket lite inom ramen för projektet som helhet. En stramare fokusering av just mer-än-mänskliga djur hade nog gett undersökningen en större skärpa. I bokens början görs en tydlig och motiverad avgränsning mot lyrik, och jag hade gärna sett ett liknande förfarande gällande ett mer allmänt natur-begrepp, nymaterialistisk teori och metaforiska läsarter – inte för att det i sig är något fel med dessa, utan för att de för uppmärksamheten bort från studiens uttalade syfte.

Inget projekt är som sagt invändningsfritt, och jag vill understryka att jag som jag tidigare skrev hade god behållning av att läsa *Dyr och mennesker i norsk litteratur*. Att projektet har avgränsats till att utesluta lyrik kanske innebär att vi kan hoppas på en del två? Som forskare på området gläder jag mig åt att fältet växer, engagerar och utvecklas. Det finns idag stora behov av omskrivningar av litteraturhistorien utifrån mer-än-antropocentriska utgångspunkter och Howlid Wærps studie relaterar därmed till aktuella politiska diskussioner och svarar mot ett verkligt behov. Jag hoppas på att vi ska se flera studier i liknande riktning framöver.

Ann-Sofie Lönnngren

Karlfeldt och tron. Biblisk lyrik eller sann fromhet?, red. Ola Nordenfors. Norma. Skellefteå 2024.

2023 arrangerade Karlfeldtsamfundet ett symposium på Sigtonastiftelsen. Deltagarna var litteraturvetare, teologer och Karlfeldt-expertter och syftet var att diskutera Karlfeldts förhållande till tron. Bidragen vid denna sammankomst har nu publicerats i en vackert illustrerad bok med titeln *Karlfeldt och tron. Biblisk lyrik eller sann fromhet?* med Ola Nordenfors som redaktör och med Anders Zorns porträtt av diktaren på omslaget. Förordet är skrivet av Karlfeldtsamfundets ordförande Johan Tysk.

Karlfeldt använde rikligt med bibelallusioner i sin diktning och anknöt gärna till bibliska my-

ter och föreställningar. Synd, nåd, lust och skuld är dessutom frekventa teman. Ändå var han förtegen om sin religiösa inställning. Utan anspråk på att kunna ge ett svar ställer antologin den övergripande frågan: Hur mycket kan man läsa ut ur diktarens verk om hans egen trosuppfattning? Samtliga texter är välskrivna och intressanta var på sitt sätt. Några är snarast deskriptiva och bygger på tidigare forskning. Men här presenteras också nya tankar och perspektiv.

Ett problem är att undertiteln ”sann fromhet” aldrig definieras. Att avgöra vad som är sant och äkta i detta sammanhang torde dessutom vara omöjligt. Detta får till följd att resonemangen grundas i de enskilda skribenternas uppfattning om vad sann fromhet innebär.

I sin kortfattade men informativa inledning ger litteraturvetaren Ola Nordenfors en översikt av vad den tidiga forskningen haft att säga om Karlfeldts förhållande till tron. Han konstaterar att frågan om huruvida diktaren var troende och om man kan urskilja ett kristet arv i hans produktion inte hör till de mest omdebatterade bland dagens Karlfeldtforskare. I stället är det numera sådant som hans kvinnosyn, hans hembygdsromantik och hans politiska uppfattning som leder till diskussion.

Kuriöst nog framträdde under 1940-talet två lektorer vid Västerviks läroverk med varsin bok där de förfäktade rakt motsatt åsikt om Karlfeldts trosuppfattning. Inte minst blev dikten ”Höstpsalm” ett stridsäpple. I likhet med den förste Karlfeldtbiografen Torsten Fogelqvist som poängterade Karlfeldts tvivel hävdade kristendomsläroaren Erik Fries i *Karlfeldt och fädernas tro* att skalden alls inte var en bekännande kristen, medan modersmålsläroaren Jacob Kulling i *Karlfeldts livsproblem* såg honom som en uppriktigt troende. Här kunde han stödja sig på Karl-Gustaf Hildebrand och Olof Lagercrantz som tog fasta på den sene Karlfeldts allt starkare anknytning till barndomens fromhet.

På 1960-talet intog Alf Ahlberg en skeptisk hållning och förklarade framt att Karlfeldt inte hörde till de kristna bekännarna. Nordenfors avslutar med att citera Claes-Bertil Ytterberg som klokt nog påtalar att den bibliska föreställningsvärlden var allmän-gods under Karlfeldts tid, vilket innebär att den alls inte behöver vittna om något djupare personligt engagemang. I princip torde det vara omöjligt att avgöra om det enbart handlar om litterär kommunikation eller om diktaren också avger en egen bikt.

Dikten ”Sub luna” står i centrum för teknologie doktor Lars Falks artikel och han konstaterar

inledningsvis att diskussionerna om Karlfeldts tro ofta mynnar ut i en jämförelse mellan två dikter ur samlingen *Hösthorn* (1927): ”Höstpsalm” med sin närmast kristna bekännelse och ”Sub luna” där ungdom och ålderdom jämförs och som i stället bygger på antika föreställningar om liv och död. Intressant nog menar Falk dock att det även här finns ett religiöst motiv som har kommit i skymundan därför att Karlfeldts användning av Aristoteles antika världsbild varit obekant för hans läsare. Efter en genomgång av hur dikten har tolkats med tonvikt på det förgängliga eller det livsbejakande lyfter Falk fram dess gestaltning av livets fortsättning bortom graven.

Staffan Bergsten har analyserat dikten utifrån en beskrivning av den geocentriska världsbilden och de fyra elementen, men han har enligt Falk missat ordningen mellan elementen vilken Falk anser är själva kärnan i ”Sub luna”. I de fyra första stroforna återvänder diktaren till jorden via elementen eld, luft och vatten, medan det omvända förloppet gäller i den sista strofen där själen efter döden stiger upp mot himlen och på sin väg mot månen passerar alla elementen på nytt. Därmed uttrycker Karlfeldts dikt ett evighetshopp. Att diktaren själv trodde på antikens föråldrade världsbild ställer sig Falk tveksam till, snarare sökte han sig ofta till de gamla källorna för att förstå sin tids vetenskap. En personligt färgad kristen tro visar Falks framställning knappast på.

Teologie licentiat och biskop emerita Caroline Krook undersöker i sin artikel hur kyrkoåret, almanackan och bondepraktikan sätter sin prägel på Karlfeldts diktning. Helgondagarna är en självklar referens, exempelvis i dikten ”Sommardansen” i *Flora och Bellona* där det talas om Valbro- och Mickelsmessa, medan ”Tranbrev” i samma samling knyter an till Marie bebådelse. I *Hösthorn* finns dikten ”Korsmäss”.

Karlfeldt drar sig inte för att blanda katolska helgon med fornordiska företeelser och grekiska gudar. ”Göjevisan” i *Fridolins lustgård* har en nära förknippning med bondepraktikan, samtidigt tassar här Peter Katt, som syftar på aposteln Petrus. ”Vinterorgel” i *Hösthorn* aktualiserar Cecilia, kyrkomusikernas skyddspatron; här figurerar de vise männen, men också hedniska element, allt inramat av kyrkoårets gång från höst till vår. Hur detta ska tolkas uppehåller sig Krook inte mycket vid. Tyvärr utan att alls utveckla temat framkastar hon att Karlfeldt med David Thurfjells begrepp tillhör granskogsfolkets religion. Det innebär att han lik-

som många andra svenskar skulle ha gjort naturen till sin religion.

Jørgen Straarup, professor emeritus i religionsvetenskap, gör i sin artikel en kvantitativ undersökning av explicita uttryck för religion och religiositet i Karlfeldts dikter. Han skiljer härvid mellan institutionaliserad religion och personlig religiositet och uppehåller sig i princip enbart vid den förra.

Även om termer som religion och tro sällan förekommer, återkommer ofta ordet Gud hos diktaren. Men också livligt förekommande namn på helger som jul, påsk och Larsmäss räknas av Straarup till kategorin religiös markör eftersom de hör hemma i en kristet definierad kalender. Likaledes inkluderas gestalter från den kristna traditionen som konung Salomo och Maria. Detsamma gäller begrepp från kyrkans värld som präst, kyrka och orgel. Ramarna är som synes vida och inte helt oproblematiska. Exempelvis kan ju jul och påsk vara allmänna tidsangivelser och inget mera.

Straarup konstaterar att det finns religiösa markörer i knappt hälften av dikterna i Karlfeldts diktverk. En klar tendens är att dessa markörer blir fler i de senare samlingarna. Mot 25 procent av den totala diktmängden i debutboken *Vildmarks- och kärleksvisor* (1895) står 83 procent i *Sena dikter. Dalmålningar på rim* (1901) utgör dock ett undantag genom att samtidigt vara tidig och ha en hög procentandel religiösa uttryck, men då förklaringen till detta uppenbarligen är att dess motiv i sig är religiöst inspirerade väljer artikelförfattaren att lämna denna diktsamling utanför jämförelsen. Här kan invändningen göras att det väl bör finnas en anledning till att Karlfeldt väljer just dessa motiv.

Varför använder Karlfeldt fler religiösa markörer allteftersom tiden går? Straarup arbetar med hypotesen att det är hans ökade beläsenhet som spelar in, vidare att han får tillgång till ett större antal metaforer samt kanske också att han rent hantverksmässigt utvecklas så att han förmår använda såväl samtida som arkaiserande ord med religiös klang. Dessa förklaringar förefaller mig något vaga. Däremot tror Straarup inte att ökningen tyder på att skaldens egen religiositet stärktes med åren. I stället är det diktarens roll i det litterära etablissemangen som den ofördärvade allmogens representant som bestämmer hans uttryckssätt. Således kommer de religiösa uttrycken från företeelser som han beskriver utan att de behöver ha någon förankring hos honom själv. I detta torde Straarup ha helt rätt.

När det gäller det historiskt-sociala sammanhang som dikterna skapades i urskiljer Straarup

två slags religiösa markörer, de som har med kyrkoåret att göra och de som handlar om kyrkan som samhällsinstitution. Det visar sig att kalenderdikternas antal ökar med åren, inte minst är de framträdande i *Flora och Bellona* vilket Straarup kopplar till dess publiceringsår 1918; en instabil tid uppmuntrar till fasthållande vid kyrkoårets trygga ordning. Med vissa undantag är tendensen klar att de socialt-kulturella religionsmarkörerna blir vanligare i de senare dikterna.

Straarups konklusion blir att skalden i likhet med majoriteten av befolkningen vid denna tid var kyrkotrogen och kyrkotillhörig. Däremot finns i hans diktverk inga uttryck för personlig religiositet. Han betraktar och beskriver sina gestalters fromhet och han knyter livligt an till den institutionaliserade religionen, men håller genomgående sig själv utanför.

Avslutningsvis knyter Straarup kortfattat an till den tyske sociologen Hartmut Rosas begrepp ”resonans” som en beskrivning av människans relation till världen. En stämgaflöde som oknappt klingar med genom de ljudvägor som en annan stämgaflöde frambringar då någon knäpper på den, förutsatt att de båda ligger på ett förstärkande underlag. Detta är resonans och Straarup menar att Karlfeldts dikter kan fördjupa Rosas teori. Diktaren är mottaglig för religiositet och religion, de klingar tillbaka eller vidare från Karlfeldts ord. Detta skulle med fördel ha kunnat utvecklas men Straarup nöjer sig att hävda att skalden inte är den ljudande stämgaflöden utan hör till dem som klingar med. Han inspireras av och beskriver religiösa fenomen men tiger om sin egen eventuella tro.

Sebastian Selván har disputerat på en avhandling om Bibeln och liturgi. I sin artikel tar han fasta på den historiska allmogeregeliositeten i Dalarna. Även om Karlfeldts *Dalmålningar utlagda på rim* (1920) inspirerar till och motiverar den långa utläggningen så omnämns dikterna tyvärr knappast alls i artikeln. Detta gör framställningen intressant och givande ur en kulturhistorisk synvinkel men den konkreta tillämpningen på Karlfeldts lyrik återstår att göra. Det handlar framför allt om vilken typ av religiositet som inspirerade skalden. Selván konstaterar att det är svårt att skilja på begreppen allmogekultur och allmogeregelion. Vardagslivet i dess olika aspekter var för dessa människor intimt förknippat med religionen. Så är sockendräkterna, dalakorallerna och dalmåleriet uttryck för såväl teologiska livsvärldar som rituella praktiker. Det handlar om folklig kultur likaväl som folklig religionsutövning.

Karlfeldts framställning av Övre Dalarnas allmogekultur refererar alltså till en speciell religiös kultur. När skalden använder sig av dessa kulturyttringar är han inspirerad av Sverige- och hembygdsmantiken och får då så att säga de religiösa uttrycken på köpet, vare sig de yttrar sig i kläddbruk, folkkonst eller psalmsång. Språket och formerna kan inte skiljas från sitt innehåll. Selvéns slutsats blir att religion otvetydigt är ett element i Karlfeldts diktning, medan det däremot är svårt att uttala sig om författarens egen religiositet.

Jesper Svenbro är klassisk filolog och poet. I hans uppslagsrika artikel står Karlfeldts dikt "Elie himmelfärd" från *Fridolins lustgård och Dalmålningar på rim* (1901) i centrum. Den är enligt Svenbro, med ett begrepp hämtat från Johannes Th. Kakridis, en "imaginär ekfras", såtillvida att den inte beskriver ett existerande bildkonstverk utan är en utläggning av ett fantiserat sådant. Med utgångspunkt i Andra Konungabokens berättelse om Elie himmelfärd gör Karlfeldt en utläggning av en imaginär bild med ord.

I Homeros *Iliaden* finns en skildring av Athenas och Heras färd från Olympen som enligt Svenbro är visuellt jämförbar med Elie himmelfärd. Även Ovidius beskrivning av Ikaros luftfärd i *Metamorfoser* aktualiseras. Svenbro sätter Karlfeldts skapelse mycket högt och menar att skalden här lyckas förena konkretion, rim och rytm på ett suveränt sätt. Även om diktaren hunnit vända sig bort från sin barndoms tro lyckas han i dikten via sin imaginära målning gestalta en religiös erfarenhet. När tanken slår ut i blom blir han "absolut modern" i Arthur Rimbauds mening.

Av dalmålningarnas naivistiska poetik gör Karlfeldt sin egen metamorfoserande poetik och lyckas därmed befria sig från sitt viljemässiga skrivsätt. På ett naivistiskt sätt blir profeten en dalkarl i enlighet med kristendomens maning att bli som ett barn för att komma in i Guds rike.

Men Svenbro går längre än så. Karlfeldts ekfras där profeten och dalkarlens väsensskilda verkligheter närmar sig varandra ser han som en akt av surrealism i Bretonsk mening. Så blir skrivandet av dikten i sig en religiös emancipatorisk handling, hävdar han.

Eva-Britta Ståhl, professor emerita i litteraturvetenskap, berör i sin artikel om bekännaren Karlfeldt inledningsvis sin egen väg till en kristen bekännelse. Hennes fokus ligger på Karlfeldtdikten "Höstpsalm", ur *Höstborn* (1927). Hon konstaterar att Karlfeldt, liksom många andra i hans tid,

taler från den ensammes position. Även om de stundom kan vända sig till något större och mäktigare så handlar det knappast om en gudomlig instans utan mer om att upprätta en relation till ett du oberoende av om detta du finns eller ej. Karlfeldt bar på ett kristet arv vilket alls inte behöver betyda att han var bekännande kristen.

I "Höstpsalm" som leder fram till Lukasevangeliets berättelse om de två lärjungarnas möte med Jesus på vägen till Emmaus, anar diktjaget vid sin sida en ljusomstrålad (ariskt färgad?) gestalt. I diktens fortsättning skönjer Ståhl en dold gud som låter sig förnimmas i sin skapelse, och hon urskiljer en svävning mellan den inkarnerade guden, Jesus, och guden i naturen. I hennes övertygande läsning mynnar dikten ut i det ljusa, trygga och tillitsfulla.

Avslutningsvis ställs den synnerligen relevanta och intresseväckande frågan om det går att läsa ut en tro ur en dikt. Den kunde med fördel ha ägnats större uppmärksamhet i boken som helhet. Ståhls svar blir att det är en angelägenhet mellan dikten och den läsare som tillägnat sig den.

Om det katolska hos Karlfeldt skriver Anders Piltz, professor emeritus i latin och katolsk präst. Hans gedigna artikel bygger på tidigare forskning, och ger en god överblick av vad som har sagts och kan sägas i ämnet. Han fastslår att Karlfeldt inte var någon idémänniska utan en fantasimänniska med humor. I teologins värld kände han sig inte hemma utan det var det poetiska, ordens musik och mystik, som lockade honom. Samtidigt var han väl förankrad i sitt lutherska arv med Karl XII:s bibel och 1695 års psalmbok som självklara referenser och han kryddade gärna sina dikter med arkaismer. Som också påpekats på annat håll i antologin lyfter Piltz fram att kyrkoåret och den katolska helgonkalendern spelar en viktig roll i Karlfeldts lyrik. Liksom fallet var med Oscar Levertin gav medeltiden skalden stoff. Piltz pekar på dödsdans- och själavägningsmotiv, och visar även på en anknytning till medeltidens fromhetsformer, dess erotisk och latinska språkbruk.

Detta betyder inte att Karlfeldt hade något förhållande till den katolska kyrkan eller ens att han kände den särskilt väl. Så var den också en marginell företeelse i Sverige under hans tid. Den sågs som ett övervunnet stadium och kunde rentav utmålans som ett hot. Det saknas belägg för att Karlfeldt skulle ha gjort något uttalande i teologiska frågor och skillnaden mellan katolskt och lutherskt, liksom centrala teologiska begrepp och deras betydelse, torde ha lämnat honom oberörd. Dock ger

han i beställningsverket ”Luthers hammare” (1917) i likhet med andra svenska författare i sin samtid uttryckt för antiromerska åsikter. Rom förknippas med något främmande och förfallet.

Det är dock snarast kontrasten mellan det asketiska och livsbejakande som upptar tidens författare. Karlfeldt sällar sig till dem som apostroferar livskraften. Piltz berör också motsättningen mellan germanskt och sydlandskt. German blir i Karlfeldts självkaraktäristik liktydigt med luthersk, sund, livsbejakande, manlig och erotisk.

Men om diktaren var i lika mån fientlig mot katolskt fromhetsliv och de svärmiska väckelserörelserna så letar sig ett viktigt katolskt element ändå in i hans lyrik, nämligen Maria som han gestaltar på sitt högst personliga sätt. Här är han alls inte unik bland svenska författare. Om något är det den katolska klang- och bildvärlden som förmår väcka gensvar hos Karlfeldt, inte dess teologiska teorier, summerar Piltz. Han har uppenbarligen rätt.

Samlingens sista bidrag står prästen Kristina Nielsen-Jerneck för. Hon håller en personlig ton och har inspirerats av Hans Ruins poesibegrepp från *Poesiens mystik* (1935), tolkat som en förvandlande passage. Även Walter Benjamins utläggning om Paris 1800-talspassager som en plats för förflyttning och förvandling återopas, liksom Jesper Svenbros syn på läsaresponsen som en kreativ och medskapande aktivitet. Svenbro använder vandringen eller vägen som en bild för den rörelse som läsarens tillägnelse av poesi enligt honom innebär. ”Vandring” är också titeln på den dikt ur *Höstborn* som Nielsen-Jerneck inledningsvis tar upp.

Enligt artikelförfattaren är poesin en händelse som släpper in läsaren i ett samlande nu, ett inneboende ögonblick, så att detta nu förvandlas och förklaras. Om tro handlar om förvandling av människans väsen på djupet, blir det möjligt att tala om tro i förbindelse med Karlfeldt, menar Nielsen-Jerneck. Dock finner hon inte dessa poesins passager i någon större utsträckning hos den tidige Karlfeldt, men nämner ändå ”Majnattsröster” och ”Avskedssång” i *Vildmarks- och kärleksvisor*. Dikter där förgängligheten öppnar passagen för det innevarande ögonblickets klarhet och där mörkret blir ljusets förutsättning.

Överhuvud menar Nielsen-Jerneck att det är allvarsmannen Karlfeldt som förmår förvandla den som läser hans lyrik. Ur *Höstborn* lyfter hon fram dikten ”Vinterorgel” där Allhelgonadagen inspirerar till en gestaltning av förlust och sorg som dock inte utesluter ett hopp. Även beskrivningen av orgeln har i dikten funktionen att förmedla ett hopp

om ljusets återkomst. Inspirerad av Benjamin och Ruin, som i sin tur bygger på Yrjö Hirn och Hans Larsson, hävdar hon vidare att delen och helheten i dikten hör samman såtillvida att den enskildes erfarenhet med sitt eget språk samtidigt har ett rum i den stora för alla gemensamma berättelsen. Detta exemplifierar Nielsen-Jerneck med dikterna ”Brusala” och ”Sub luna” där livet i dess helhet ges plats.

Även om det finns religiösa motiv, behandlade med såväl allvar som raljeri, i Karlfeldts diktning konkluderar Nielsen-Jerneck att den sanna fromheten visar sig i hans förmåga att vidga och besjåla tillvaron för läsaren. Här rör dikten vid något djupare och större.

Det finns en risk för godtycklighet när man på detta sätt förlägger diktens innebörd till något så svårångat som en läsares tillägnelse. Som betraktelse är Nielsen-Jerneys text dock både vacker och inspirerande.

Inte alltför oväntat blir således volymens generella konklusion att även om han använder religiösa motiv i sin diktning kan vi ingenstans utläsa hur det egentligen förhöll sig med Karlfeldts personliga tro.

Att boken är en antologi är på samma gång dess styrka och dess svaghet. I det korta format som stått var och en av författarna till förfogande får de aldrig tillfälle att tränga på djupet med sina frågeställningar. Paradoxalt nog har detta samtidigt fått till följd att den övergripande frågan om Karlfeldts egen tro stundom tenderar att försvinna i enskilda detaljer.

Det hör också till antologins natur att lätt bli spretig trots en samlande frågeställning som här. Att skribenterna kommer från olika discipliner kan förstärka detta drag. Samtidigt har texterna förtjänsten att visa på mångfalden och inspirera till vidare undersökningar i olika riktningar. Här borde finnas goda uppslag till den fortsatta Karlfeldtforskningen. Att boken dessutom med behållning kan läsas av en bred publik förhöjer dess värde.

Inger Littberger Caisou-Rousseau

Litteratursociologi i nytt ljus. Red. Karl Berglund & Ann Steiner. Skrifter utgivna av Avdelningen för Litteratursociologi, Uppsala Universitet, 85. Uppsala 2024.

Det er alltid opplysende å se på en boks innholdsfortegnelse. Kanskje gjelder det i særdeleshet for antologier, hvor det styrende prinsippet nok hel-